Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0826U000851

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 06-04-2026

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мороз Вікторія Вікторівна

2. Viktoriia Moroz

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 091

Назва наукової спеціальності: Біологія

Галузь / галузі знань: біологія

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Зоологія

Дата захисту: 09-06-2026

Спеціальність за освітою: 7.04010201 Біологія

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 12806

Повне найменування юридичної особи: Житомирський державний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02125208

Місцезнаходження: вул. В. Бердичівська, Житомир, Житомирський р-н., 10008, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Житомирський державний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02125208

Місцезнаходження: вул. В. Бердичівська, Житомир, Житомирський р-н., 10008, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 34, 34.33

Тема дисертації:

1. Структура популяцій та комплексів дощових черв'яків у антропогенно-трансформованому середовищі

2. The structure of populations and complexes of earthworms in an anthropogenically transformed environment

Реферат/анотація:

1. Дисертаційна робота присвячена виявленню закономірностей структурно-функціональних та генетичних змін популяцій і комплексів дощових червів (Lumbricidae) в умовах урбанізованих ландшафтів та техногенних градієнтів із застосуванням сучасних методів дистанційного зондування Землі. Аналіз комплексів люмбрицид у Житомирі та Черняхові свідчить, що стан ґрунтової мезофауни залежить від градієнта антропогенної трансформації. Центральні райони міст функціонують як «міський фільтр», де через екологічну гомогенізацію та герметизацію поверхні домінує один вид – Aporrectodea caliginosa (до 84,5% чисельності у пробі). Натомість периферійні масиви та річкові долини (зокрема р. Тетерів) відіграють роль екологічних коридорів із високим біорізноманіттям (індекс Шеннона > 1,0), забезпечуючи збереження генетичного потенціалу стенобіонтних видів (Octolasion tyrtaeum, Lumbricus terrestris). У придорожніх смугах виявлено чітку залежність біорізноманіття від віддалення від автошляху (R2 = 0,71–0,72). У зоні максимального пресингу (0–30 м) спостерігається елімінація чутливих видів (O. tyrtaeum, L. terrestris). Їхні ніші заповнюють стійкі до техногенезу апомікти (A. rosea, A. trapezoides), що формують тут стабільні

просторові кластери. Техногенез спричиняє спрощення генетичної структури A. caliginosa: у придорожніх зонах мультиалельна система трансформується у двоалельну з переважанням гетерозигот (Es-4ab). В урбанізованому середовищі головним селективним фактором є мозаїчність ландшафту: алель Es-4b виступає маркером природності, тоді як Es-4c тяжіє до умов міського «теплового острова». Клональна структура A. rosea у м. Житомир базується на домінуванні урбаністичного клону A. rosea-a та ієрархії спеціалізованих ліній у специфічних мікронішах. Висока предиктивна здатність створених моделей (R2 ≈ 0,70–0,86) доводить, що просторова структура мезофауни в урбанізованому ландшафті є детермінованою. Поєднання методів алозимного аналізу, машинного навчання та дистанційного зондування дозволяє достатньо точно прогнозувати екологічну стійкість ґрунтової біоти.

2. The dissertation work is devoted to revealing the regularities of structural-functional and genetic changes in populations and complexes of earthworms (Lumbricidae) in the conditions of urbanized landscapes and technogenic gradients using modern methods of remote sensing of the Earth. Analysis of lumbricid complexes in Zhytomyr and Chernyakhiv shows that the state of soil mesofauna depends on the gradient of anthropogenic transformation. The central areas of cities function as an «urban filter», where due to ecological homogenization and surface sealing, one species dominates – Aporrectodea caliginosa (up to 84,5% of the sample). In contrast, peripheral massifs and river valleys (in particular, the Teteriv River) play the role of ecological corridors with high biodiversity (Shannon index > 1,0), ensuring the preservation of the genetic potential of stenobiont species (Octolasion tyrtaeum, Lumbricus terrestris). In roadside strips, a clear dependence of biodiversity on distance from the highway was found (R2 = 0,71–0,72). In the zone of maximum pressure (0–30 m), the elimination of sensitive species (O. tyrtaeum, L. terrestris) is observed. Their niches are filled by apomicts resistant to technogenesis (A. rosea, A. trapezoides), which form stable spatial clusters here. Technogenesis causes a simplification of the genetic structure of A. caliginosa: in roadside zones, the multi-allelic system is transformed into a bi-allelic system with a predominance of heterozygotes (Es-4ab). In an urban environment, the main selective factor is the mosaicity of the landscape: the Es-4b allele acts as a marker of naturalness, while Es-4c tends to the conditions of an urban “heat island”. The clonal structure of A. rosea in Zhytomyr is based on the dominance of the urban clone A. rosea-a and the hierarchy of specialized lineages in specific microniches. The high predictive ability of the created models (R2 ≈ 0,70–0,86) proves that the spatial structure of mesofauna in the urban landscape is deterministic. The combination of allozyme analysis, machine learning, and remote sensing methods allows for fairly accurate prediction of the ecological stability of soil biota.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Раціональне природокористування

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Гарбар О. В., Мороз В. В., Гарбар Д. А., Ворончук Л. І., Даниловська Н. Д. Структура угрупувань дощових червів в урбанізованих біотопах Центрального Полісся. Geo & Bio. 2023. Вип. 24. С. 173–182.
- Harbar O., Moroz V., Harbar D., Vyskushenko D., Kratiuk O. Spatial variation of earthworm communities in the motorway proximity. Studia Biologica, 2024. Т. 18, № 2. P. 157–168.
- Мороз В. В., Гарбар О. В. Фауна дощових червів в урбанізованих біотопах міста Житомира. Український журнал природничих наук. 2025. № 11. С. 57–65.
- Гарбар О. В., Мороз В. В. Структура комплексів дощових червів в урбоекосистемі: моделювання біорізноманіття з використанням методу машинного навчання. Екологічні науки. 2025. Вип. 58. С. 82–90.
- Мороз В. В., Гарбар О. В. Життєві форми олігохет педофауни Житомирщини. Біологічні дослідження – 2021: зб. наук. праць XII всеукр. наук.-практ. конф., м. Житомир, 23–25 березня 2021 р. Житомир, 2021. С. 102–104.

- Мороз В. В., Гарбар О. В. Деякі особливості екології життєвих форм дощових червів (Annelida, Oligochaeta, Lumbricidae) агробіоценозу Лісостепу Житомирщини. Актуальні питання біологічної науки: матер. VII міжн. заочної наук.-практ. конф., м. Ніжин, 14 квітня 2021 р. Ніжин, 2021. С. 102–104.
- Мороз В. Фауна дощових червів різних біоценозів Лісостепу Житомирщини. Проблеми та перспективи розвитку біологічної освіти: зб. наук. праць всеукр. наук.-практ. конф. студентів і молодих учених, м. Переяслав, 20–21 квітня 2021 р. Переяслав, 2021. С. 167–170.
- Мороз В. В. Чисельність дощових червів різних біоценозів Житомирщини. Проблеми та перспективи розвитку сучасної біології та біологічної освіти: зб. наук. праць І всеукр. наук.-практ. конф., м. Житомир, 29–30 жовтня 2021 р. Житомир, 2021. С. 88–89.
- Мороз В. В. Вплив температурного чинника на чисельність Lumbricidae Житомирщини. Сучасні дослідження у світовій науці: зб. наук. праць ІІ міжн. наук.-практ. конф., м. Львів, 15–17 травня 2022 р. Львів, 2022. С. 73–76.
- Мороз В. В. Комплекс Lumbricidae біоценозу Житомирщини. Сучасні напрямки розвитку наукових досліджень: зб. матер. XII міжн. наук.- практ. конф., м. Чикаго, 18–20 травня 2022 р. Чикаго, 2022. С. 48–50.
- Мороз В. В. Вплив температурного чинника на глибину знаходження дощових червів у грунтовому профілі. Біологічні дослідження – 2022: зб. наук. праць XIII всеукр. наук.-практ. конф., м. Житомир, 10–11 жовтня 2022 р. Житомир, 2022. С. 97–98.
- Мороз В. Структура угрупувань люмбрицид у біотопах міських парків. Наукова конференція викладачів та молодих науковців Житомирського державного університету імені Івана Франка з нагоди Днів науки: зб. тез доп. (електронне видання), м. Житомир, 19–20 травня 2023 р. Житомир, 2023. С. 263–266.
- Мороз В. В., Гарбар О. В. Вплив автотранспортного навантаження на чисельність люмбрицид. Екологія та раціональне природокористування: освіта, наука і практика: матер. міжн. наук.-практ. конф., м. Ломжа, м. Житомир, 15 листопада 2023 р. м. Ломжа, м. Житомир, 2023. С. 87–89.
- Мороз В. В., Гарбар О. В. Видова різноманітність люмбрицид антропогенно-трансформованого біоценозу. Біологічні дослідження – 2023: зб. наук. праць XIV всеукр. наук.-практ. конф., м. Житомир, 10–11 жовтня 2023 р. Житомир, 2023. С. 39–41.
- Мороз В., Гарбар О., Гарбар Д. Вплив автотранспортного навантаження на видовий склад та чисельність дощових червів придорожних екосистем. Наукова конференція викладачів та молодих науковців Житомирського державного університету імені Івана Франка з нагоди Днів науки: зб. тез доп. (електронне видання), м. Житомир, 16–17 травня 2025 р. Житомир, 2025. С. 621–624.
- Гарбар О., Мороз В. Вплив урбанізаційного навантаження на структуру комплексів дощових червів. Туризм. Географія. Екологія: інновації, освіта, бізнес: зб. тез доп. ІІ міжн. наук.-практ. онлайн-конф., м. Житомир, 20–21 березня 2025 р. Житомир, 2025. С. 192–194.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0112U002263, 0122U002270, 0122U002269

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Гарбар Олександр Васильович

2. Oleksandr Harbar

Кваліфікація: д. б. н., професор, 03.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-4357-4525

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Житомирський державний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02125208

Місцезнаходження: вул. В. Бердичівська, Житомир, Житомирський р-н., 10008, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Утєвський Сергій Юрійович

2. Serge Utevsky

Кваліфікація: д. б. н., професор, 03.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1290-6742

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Код за ЄДРПОУ: 02071205

Місцезнаходження: майдан Свободи, Харків, Харківський р-н., 61022, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Житова Олена Петрівна

2. Olena P. Zhytova

Кваліфікація: д. б. н., професор, 03.00.25

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-2572-4163

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Поліський національний університет

Код за ЄДРПОУ: 00493681

Місцезнаходження: бульвар Старий, Житомир, Житомирський р-н., 10008, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бусленко Леся Володимирівна

2. Леся В. Бусленко

Кваліфікація: к.б.н., доц., 03.00.16

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4626-9019

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Волинський національний університет імені Лесі Українки

Код за ЄДРПОУ: 02125102

Місцезнаходження: проспект Волі, Луцьк, Луцький р-н., 43025, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Астахова Лариса Євгенівна

2. Larysa Astakhova

Кваліфікація: к.б.н., доц., 03.00.08

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-1159-525X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Житомирський державний університет імені Івана Франка

Код за ЄДРПОУ: 02125208

Місцезнаходження: вул. В. Бердичівська, Житомир, Житомирський р-н., 10008, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради Пацюк Марина Костянтинівна

Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні	Пацюк Марина Костянтинівна
Відповідальний за підготовку облікових документів	Мирончук Наталія Миколаївна
Реєстратор	Юрченко Тетяна Анатоліївна
Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності	Юрченко Тетяна Анатоліївна

